

Politik Bilim

TÜBİTAK'ın özerkliği (2)

Aykut Göker

Çeşitli ülkelerden, TÜBİTAK'la karşılaştırılabilir örnekler vermeyi sürdürüyorum: Yedinci örneğimiz olan **Alman Araştırma Topluluğu (Deutsche Forschungsgemeinschaft - DFG)**, Almanya'da araştırmayı teşvikten sorumlu, merkezî kamu finansman örgütüdür. Üniversite ve finansmanı kamu tarafından sağlanan araştırma kurumlarındaki bilim insanları ve akademisyenlerin yürüttüğü projelere finansman sağlamak, faaliyetinin ağırlık noktasını oluşturur. DFG, genç bilim insanları ve akademisyenlerin eğitimleri ve gelişmeleri için de destek sağlar; ayrıca, parlamenterlere ve kamu otoritelerine, bilimsel konularda danışmanlık yapar. Bilimin bütün dallarında (beşerî bilimler dâhil) hizmet veren DFG, özel hukuk hükümlerine tâbi bir **dernek** (association) statüsündedir ve **özerk** bir örgüttür (self-governing organisation). Alman Araştırma Üniversiteleri (sayıları 69), Bilim ve Beşerî Bilimler Akademileri (sayıları 7), üniversite-dışı araştırma enstitüleri (sayıları 16) ve bazı bilim dernekleri (sayıları 3) DFG'nin üyesidirler. Dernek Genel Kurulu'nda birer delege ile temsil edilirler. Derneğin Başkan ve Yürütme Komitesi üyelerini Genel Kurul seçer. DFG'nin finansmanı federal bütçeden ve eyalet bütçelerinden karşılanır. Federal otorite ve eyalet otoriteleri karar organlarında temsil edilir; ama, çoğunluk bilim insanlarındadır.

ALMANYA'DA ÖNE ÇIKAN 'DERNEK' STATÜSÜ

Sekizinci örneğimiz yine Almanya'dan ve bilimin ilerlemesine kendisini adayan **Max Planck Topluluğu (Max-Planck-Gesellschaft)**. Öncelikle kendi enstitülerindeki araştırmaları destekleyen ve kâr amacı gütmeyen, **bağımsız** (independent) bir kurum olan **Max Planck**, finansmanı büyük ölçüde Federal Hükûmet ve Eyalet Hükûmetleri tarafından karşılanmakla birlikte, bir devlet kuruluşu değildir; **dernek** (association) statüsündedir. Topluluğu destekleyen üye sayısı yaklaşık 900'dür; ayrıca, şeref üyeleri ve buldukları görevler dolayısıyla üye konumunda olanlar vardır. Üyeler, Dernek Genel Kurulu'nu oluştururlar ve derneğin merkez karar organı olan Senato'yu seçerler. Senato'da, görevleri gereği, doğal üye olarak bulunanlar da vardır. Dernek Başkanı'nı, Yürütme Kurulu'nun üyelerini Senato seçer; Genel Sekreteri de Senato atar.

Max Planck'ın araştırma enstitüleri, doğa ve yaşam bilimleri ile toplumsal ve beşerî bilimler alanında temel araştırma yaparlar; özellikle, üniversitelerin imkânlarının el vermediği türden araştırmaları üstlenirler. Max Planck'ın 80 araştırma enstitüsünde 12.000 kadrolu eleman yanında 9.000 doktora öğrencisi, 'post-dok', konuk araştırmacı ve asistan öğrenci çalışmaktadır.

İTALYA VE HOLLANDA'DAKİ FARKLI YAPILAR

Dokuzuncu örneğimiz olan **İtalyan Ulusal Araştırma Konseyi (CNR)**, İtalyan araştırma sisteminde merkezî role sahip bir kamu kurumudur. İtalya'nın bilimsel araştırma yeteneğini ulusal ölçekte geliştirmek amacıyla çıkarılan özel yasalara göre, "CNR'nin birincil işlevi, kendi organları eliyle, ileri düzeyde temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak ve ulusal plânlarda tanımlanan stratejik araştırma alanlarında yetkinleşmektir." Yasal mevzuata göre, **CNR kurallarını kendisini koyar ve düzenlemelerinde 'otonomdur'**. Temel bilimler, yer, çevre, sağlık, mühendislik ve enformasyon bilimleri ile toplumsal ve beşerî bilimler alanlarını kucaklayan CNR'in 107 araştırma enstitüsü vardır.

CNR'in en üst karar organı Kurum Başkanı'nın başkanlığındaki Yönetim Kurulu'dur. Kurum Başkanı Bakanlar Kurulu tarafından atanan bir bilim insanıdır. Yönetim Kurulu'nun diğer yedi üyesinden üçü 'Üniversiteler, Araştırma ve Bilim Bakanlığı' tarafından atanan bilim

insanlarıdır. Üniversite Rektörleri Konferansı, Yerel Yönetimler Konferansı, Sanayi Konfederasyonu ve Odalar Birliği tarafından da birer üye atanır.

Onuncu örneğimiz, **Hollanda Bilimsel Araştırma Örgütü (NWO)**. Misyonu, bilimsel araştırmalarda yeni gelişmeleri teşvik etmenin yanında, araştırma kalitesini de artırmak olan NWO, özellikle üniversitedeki araştırmalarla ilgilidir ve farklı 170 araştırma ve hibe programı çerçevesinde bilimsel araştırmalara destek sağlamaktadır. NWO'nun sağladığı finansman sayesinde, üniversite ve enstitülerde 4000 kadar araştırmacı istihdam edilebilmektedir. Bu, her yıl 400 milyon Avro'luk bir harcama demektir. NWO'nun en üst yönetim organı bir başkan ve üç üyeden oluşan Yönetim Kurulu'dur. Başkan ve üyeler Krallık tarafından atanır.

Özerklik tartışmasını daha sağlam bir bilgi zeminine oturtabilmek için iki hafta sonra başka örnekler de vereceğim.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD. 11 Haziran 2005